

קשר

קול שופר רבני אירופה

93

גליון צ"ג אדר-ניסן ה'תשס"ט March-April 2009

באורחות צדיקים

הגלות - חלק מהגאולה

לחם עוני- המפרשים נחלקו אם הוא סימן על הגלות והעינוי או על החירות. ומדברי רש"י ורמב"ן יראה שהוא על העינוי, ומהר"ל ז"ל לא הוטב בעיניו עיי"ש. והאמת נראה כי הוא על כלל הירידה למצרים והגאולה, כי בודאי עלינו לשבח על הגלות גם כן, דאל"כ מה השבח על הגאולה אם היינו יכולים להתקרב להשי"ת בלי זה א"כ לא הן ולא שכן, אלא ודאי הגלות היה עצה שנוכל להתקרב להשי"ת, וז"ש מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו וכו' ויעקב ובניו ירדו מצרימה וכו' שהיה כל זה חסד השי"ת כמו"ש נפלאותיך ומחשבותיך אלינו וכו' ובפשוט י"ל כי הי' זה כדי להיות שפלים ונכנעים להשי"ת, כי בלא זה לא היינו יכולים להנצל מגיאנות, כמו שמצינו כמה פעמים נפלאות השי"ת בדרך זה שיוכל האדם לקבל הטובה שלא יבטלנה ע"י רגל גאון, ונראה שכל הרעות שבעולם הם לכוונה זו להכניע האדם, ומאחר שהיינו עבדי פרעה ויצאנו משם להיות עבדי ה', קבלנו מלכותו ית' עלינו בקבלה שלמה.

והנה ראשית ישראל התחיל ביציאת מצרים כמו"ש הוצאתי אתכם וכו' להיות לכם לאלקים וכו', ולזאת צריכין בהתחלה להכניע עצמנו תחת מלכותו ית' בכל כחנו, וזה הוא הכנה שיוכל להתקיים לנו תמיד כמו"ש טוב אחרית דבר מראשיתו, ואנו מראים שכל שמחתנו במה שיצאנו ממצרים כדי לקבל עלינו עול מלכותו ית', ולכך נותנים כל הראשית אליו ית', וכן עומר ראשית קצירכם מיד ממחרת השבת, וזה עצמו גדול החיוב בסיפור יציאת מצרים כי לילה זה הוא התחלת בני"כנ"ל [זו"ש ר"ה למלכים ג"כ לקבלת מלכות שמים כמו"ש במו"א] וזהו לחם עוני להיות שפל ונכנע, כי באמת אחר יצ"מ הלכנו למדרגות גבוהים ביותר לקבל התורה וכו' כסדר המעלות טובות של המקום עלינו וכו' אבל אנו שמחים בהתחלה זו שהוא קבלת העול כמו"ש, שזה הביאנו לכל המעלות אח"כ.

(שפת אמת על התורה - תרל"ג)

הדין אין חיוב על בנו הגר לעשות לו מצבה ואין צורך לציין קברו כי קברי עכו"ם אינם מטמאין, אין קפידא שישכחו מהלב ואולי עדיף כן, אין להם חשיבות כי אינם קרויים אדם ואין עושין להם נפשות כי אין להם נפש החצובה מתחת כסא הכבוד אלא חיות כלדהי משרשי הקליפות ומחלק הרע שבקליפת נוגה.

ברם, בספרנו בתים לבדים סי' כ"ב ס"ג הערה ז' מלתנו כבר אמורה שאעפ"י שמן התורה אין הגר חייב בכבוד ומורא אביו כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי וכל קירבת משפחתו נפסקה וכאילו שאין לו אב, מ"מ כתב בטושו"ע יו"ד סי' רמ"א ס"ט שמד"ס אסור לבן לקללם ולהכותם ולבוזתם כדי שלא יאמרו העכו"ם באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, כי אין בני העכו"ם מכין ומבוזין את אביהם, ועכשיו שהתגייר מכין ומבוזין את הוריהם. וברמב"ם ז"ל פ"ה מהל' ממרים הי"א כתב שהגר חייב במקצת כבוד הוריו. וכתב בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' ק"ל שהא דלא הביא המחבר ביו"ד סי' רמ"א שם דעת הרמב"ם בחיוב מקצת הכבוד, ולא כתב יותר מאשר דאסור לגר להכות ולקלל ולבוזת את הוריו [שאינו בגדרי מקצת כבוד אלא בגדרי היפך הכבוד והמורא], לאו משום דנחלקו בזה אלא משום דמקצת הכבוד שכי' הרמב"ם אינו מכח חיוב הבן בכבוד האב, אלא משום הכרת הטוב [א.ה. במצוה ל"ג, מצות כיבוד או"א, כתב החינוך בשרשי המצוה שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה וכו'] וכדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. והמחבר ביו"ד שם בהלכות כיבוד או"א אינו דן במידות טובות שבין אדם לחבירו אלא במצות כיבוד או"א, לכן לא הביאו אעפ"י שלגופו של ענין בודאי מודה בזה.

אמור מעתה, כיון דחיוב הגר בכיבוד אביו העכו"ם אינו אלא משום דכך הם דרכי בני אדם ולא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, הסקנו שם בס"ד דשיעורא דמקצת הכיבוד הוא כמה שנחשב בעיני הבריות כקדושה חמורה ושלא יראה כפוי טובה, כי אם לא כן יעשה לא הועילו חכמים בתקנתם. ומזה, גר שהוריו חולים, אם המצב מתאפשר חייב לבקרם כי כך היא דרכם של בני אדם ולא גרעו הוריו משאר חולי עכו"ם דמבקרין אותם משום דרכי שלום כמו"ש בשו"ע יו"ד סי' של"ה ס"ט. ואם הדברים שם אמורים

איבעיא להו?

האם גר חייב להקים מצבה על קבר אביו שהוא נכרי

הרב יעקב מאסקאוויטש
כ"ק האדמו"ר משאץ
בני ברק

אל הרה"ג המופלג...
אחדשה"ט כראוי.

שאול שאלת מאת האיש בדבר הגר שאביו העכו"ם הוריש לו כל הוננו ורכושו, האם חייב לבנות מצבה על קברו. למרות טרדות ימי שמחתנו נבהל אני להשיב כי לענ"ד אין הדבר פשוט כלל ועיקר כאשר נבאר בעזר"ה.

והנה, ענין הקמת מצבה על קבורת המת מצינו לראשונה ביעקב אע"ה שהקים מצבה על קבורת רחל עד היום. ובש"ס מו"ק ה' ע"א רמז לצינן קברות מה"ת מגין, וכתבו שם בראשונים שהכוונה למצבת אבן על הקבר. בש"ס סנהדרין מ"ז ע"ב ובש"ס שבת קנ"ב ע"ה תוד"ה עד שיסתם הגולל משמע שמצבת אבן על קבר האדם היא לסימן, וכ"ה ברש"י מו"ק שם שמצינן הקברות כדי שלא ילכו אוכלי תרומה לשם, והיא היא הנפש שבונים על קברו שאמרו ז"ל במתני' שקלים פ"ב מ"ה.

באליה רבה או"ח סי' רכ"ד אות ז' כתב שאין להעמיד מצבה עד אחר יב"ח משום דהמצבה נראה לחשיבותא ובשתיים עשרה חודשי ש"ל צער. אי נמי דהטעם דהמצבה שלא ישכחו אותו מלב, והמת אינו נשכח עד לאחר שתיים עשרה חודשי.

נמצא, אדם מישראל שמת חייבים היורשים לקברו כמו"ש הרמב"ם בפ"א מהל' זכיה ומתנה הכ"ד ובטושו"ע חו"מ סי' רנ"ג ס"ל, וכ"ה בטושו"ע יו"ד סי' שמ"ח ס"ב. בחיובי הקבורה נכלל גם הקמת המצבה כמו"ש בשו"ת הרא"ש כלל י"ג, הביאו בב"י יו"ד שם, כי המצבה היא מצרכי הקבורה. לפי"ז, לפי כל הלין טעמי להקמת מצבה, דין זה הוא רק בבן ישראל שירש את אביו כופין אותו לקברו ולהקים לו מצבה. אבל עכו"ם שמת, מעיקר

איבעיא להו?

בדעה משובשת של החושד. ולא עוד אלא שטיב המצבה ויופיה ומועד הקמתה נראה שגם בהם יש להתחשב במה שהבריות העכו"ם יאמרו כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ונמצא ש"ש מתחלל ח"ו.

* * *

בענין אופן כתיבת הוי"ו קטיעא בתיבת בריתי שלום שבפר' פנחס, מנהג הסופרים לעשות הפסק ברגל הוי"ו בשיפוע כלפי מעלה משמאל לימין סמוך לסוף הרגל, כי כן העלה בספר מקדש מעט. אעפ"י שיש בזה כמה דעות ומנהגים, ואעפ"י שלדעת בעלי הקבלה אין הדבר מוסכם כי מקוצו של הוי"ו התלוי על גגו שהוא הכתר משם יורד השפע עד סוף כל המידות דרך הרגל, ואם באיזה מקומן יקטע הרגל יפסק חיותו, מ"מ כן נוהגין הסופרים וכך ראוי לעשות.

בזה יצאתי ידי חובתי להשיב מפני הכבוד כפי הנלענ"ד ואם שגיתי ה' הטוב יכפר בעדי וכל פטפוטיא בישין לבר מפטפוטיא דאורייתא. אסיים בברכה ויתן לו ה' ברכה והצלחה מרובה בכל מעשי ידיו מתוך שמחה ונחת וכט"ס ויזכה לגדל ולקדש שמו ית' הגדול.

החותם בברכה מרובה

יעקב מאסקאוויטש

באאדמו"ר הגה"צ כ"ק מהרי"ם זצלה"ה משאץ

חופ"ק בני-ברק ת"ו

סעודה שלישית ומלוה מלכה ביו"ט

סעודה ג' כי כשהוא מצפה ליו"ט אחר אין ראוי לסעוד ולהכין שלחן משום כבודו של יו"ט הבא אבל נ"ל שטוב שיאכל פירות שיעור שיברך ברכה אחרונה מעין ג' עכ"ל (ובס' מקור חיים לאו"ח תקכ"ט ציין לדברי סדר היום הללו עיי"ש), ועיין עוד במטה אפרים להלכות ר"ה (סי' תקצ"ז) דבר"ה שחל בשבת יאכל ג' סעודות, ואם לא חל בשבת יוסיף תבשיל בסעודת הבוקר כמו בכל יו"ט, כיון שיש אומרים שצריך לאכול ג' סעודות גם ביו"ט, עכ"ד.

והתוספת יו"ט, במסכת מעשר שני (פרק ה' מ"י) - לענין ביעור במנחה ביו"ט האחרון - כתב: ומכאן ראה גדולה שאין מחוייבין בסעודה ג' ביו"ט. אולם בהגהות 'תוספות חדשים' (שם) כתב דהוכחה זו היא דוקא לפי שיטת הרמב"ם דזמן סעודה ג' דוקא אחרי חצות היום, אבל לפי הראשונים

בחולים שאינם קרוביו, כ"ש הגר שאביו העכו"ם חולה דחייב לבקרו, כי חוץ מדרכי השלום שיש בביקור כל חולה יש עוד ענין הכרת טובתם ואם לא יבקרום יש חששא גדולה של חילול ה' שיאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה.

לפי"ז נקל להבין שה"ה בחיובי הקבורה שחייב הבן לקבור את אביו העכו"ם, כי גם בקבורת עכו"ם כתוב בשו"ע יו"ד סי' שס"ז ס"א שקבורים אותם ומנחמים אבליהם מפני דרכי שלום, כ"ש בנו הגר. ואם הקמת המצבה היא מצרכי הקבורה כדלעיל, גם על העדר הקמתה יש לחשוש שיאמרו העכו"ם באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ונמצא שם שמים מתחלל ח"ו. וכבר הוכחנו בס"ד מש"ס יומא פ"ו ע"א שבענין חילול ה' יש להחמיר עד קצה האחרון ואין לנו ללכת בזה לפי השכל אלא לפי מה שיאמרו הבריות ושם שמים עלול ח"ו להתחלל, אעפ"י שאין שום הגיון ויסוד לחושדו בכוונה רעה. הגע בעצמך, וכי בשביל שהלה ראה איך רב שקל בישראל מטבחא ולא ראוהו יהיב דמי לאלתר נחשד כגזלן. וכי בשביל שהלה ראה איך אביי שקיל בישראל מתרי שותפי ויהיב זוזא לאחד מהם נחשב לגזלן. וע"כ שבענין חילול ה' יש להתחשב אפי'

בשו"ע אור"ח (סימן תקכ"ט) כתב לגבי יו"ט: ולא נהגו לעשות בו סעודה שלישית. ובמשנה ברורה כתב שמו"מ טוב שיאכל פירות, ויש שכתבו שמזה נתפשט המנהג לאכול ביו"ט תבשיל אחד יותר בשחרית עכ"ל.

ואכן יעויין בסידור יעב"ץ שכתב להחמיר ביו"ט לאכול סעודה ג' וכן בספר סדר היום (עניני הג' השבועות) כתב וז"ל: וכן ראוי לכל שבת ויו"ט לסעוד ג' סעודות ואע"ג דתלתא ה'היום' בשבת כתיבי ולא ביו"ט, אפ"ה לא גרע יו"ט משבת לענין זה, כיון שהוא לכבוד היום וכו', אך במקום שעושים ב' ימים טובים אין עושים ג' סעודות ביום הראשון משום כבוד יום ב', וכן ביו"ט שחל בערב שבת משום כבודו של שבת עכ"ל, וכן כתב בסדר היום (עניני הנהגת אדם בר"ה) דביום ראשון של ר"ה לא יסעוד

הנתיב הנכון - קיצוניות במטחון

בערוב ימיו סיפר רבי אברהם יפה'ן (בהסכמתו לספר "תורת ההשגחה והמטחון"): פעם אחת בנובהרדוק נורקה שאלה מפי החבורה, בנוכחות ה"סבא", אם כדאי והגון להרחיב הדיבור ברבים בגודל חיוב המטחון בלי השתדלות מאחר שרק יחידי סגולה ראויים לזה, והרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידם? והערתי אז, הלא מצינו באורח חיים (סי' תרמ"ט) דאם ליכא ד' מינים כשרים נוטלים פסולים, שלא תשתכח תורת אתרוג, ואם כן קל וחומר שהחובה להתעמק בדרך המטחון האמיתי, שלא תשתכח חיליה תורה שלמה מאתנו.

השלים את הסיפור רבי זאבא פין, מגדולי נובהרדוק, שנכח גם הוא באותו מעמד וזכר את תשובתו של רבי יוזל עצמו לשאלה הנידונה: כתוב אחד אומר "ארוך הגבר אשר יבטח באדם" וכתוב אחד אומר "ברוך הגבר אשר יבטח בה" והמרחק ביניהם גדול כרוחב ים. תאמר שיש להרתע ולהתעכב מפני גודל המרחק? רחמנא ליצלן מהאי דעתא! אלא אדם שמנתק עצמו מן ה"ארוך" ובורח אל ה"ברוך", ככל שמוסיף ומתרחק מן ה"ארוך", בה במידה מתקרב יותר אל ה"ברוך"...

(מורביצי תורה ומוסר חלק ד' עמ' קנב)

איך אינו שוכח? משל לעוף הפורח

בהזדמנות מסוימת הביע אברך אחד את התפעלותו מזכרונו הפנומנלי של רבי משה. אמר לו רבי משה: "אין זה פלא, וגם אין בי כשרון מיוחד לזכרון. אלא מאי? משל למה הדבר דומה, משל לאדם שנמצא בפתח בנין גבה קומות, ולפתע הבחין שציפור כנף מתקרבת לעבר הבנין, ובכנפיה החלשות היא מרימה את הבנין על כל יושביו! מוחזה בלתי רגיל שכזה, לא ישכח מתודעתו של הרואה כל ימי חייו, כי ההתפעלות וההתרגשות לנוכח המראה, קבעוהו עמוק בנפשו. כיוצא בזה - כשיהודי עוסק בתורה, והתורה חשובה בעיניו עד למאד, אזי כל דבר שילמד, יעשה עליו רושם בל ימחה. כי בתורה, כל מילה שוה יללום וממילא מה חידוש יש בזה, כשאדם זוכר את כל אשר למד?!"

(רבי משה פיינשטיין עמ' 55)

פירוש מקורי לתואר "שקרי"

אחד מתלמידיו של רבי יונה מרצבך ז"ל חשב שישמח את לב רבינו, והראהו בעתן שהופיע באותו בוקר מודעה המבשרת על השתתפותו של הרב הגאון רבי יונה מרצבך' במעמד מסויים. התלמיד הטעים בקריאתו את המילה 'הגאון', כאומר: כל העולם יודע שגאון הוא רבינו. חייך רבינו בטוב לב ואמר: "העתון אינו מנוקד ולכן משתבשת הקריאה הנכונה. צריך לקרוא: הרב הגאון, מלשון גאווה". בהזדמנויות שונות היה מתנחם רבינו בשתי אפשרויות הקריאה של המילה 'גאון' בראותו בכך הצטדקות כלפי שמיא על חשש כבוד שקרי הניתן לו.

(הרב יונה מרצבך עמ' 141)

על מדף הספרים

פסקי דין מבית דין ירושלים לדיני ממונות וביורור יוחסין כרך י"א תשס"ט

מתוך תחומי התורה וההלכה הרבים ומגוונים כל כך, מתייחד לו כידוע תחום "חושן משפט", בהיותו תחום חתום וסגור בפני הרבה מלומדי השולחן ערוך (לפחות בשנותיהם הראשונות) וזאת מסיבות רבות ושונות - היותו מוכר פחות מחיי היום יום, סגנונם הקשה של בעלי הקצוה"ח ונתיה"מ ז"ל, מורכבתו וגדלו - כאשר כל חלקיו תלויים זה בזה (לפעמים באופן שקשה לשער בהשקפה ראשונה) - ועוד כמה סיבות אשר אין כאן המקום לעמוד עליהם.

לאור זאת מובן כי כל ספר אשר יש בו כדי להכניס את הלומד המתחיל בשערי חלק זה של השולחן ערוך - ובו בזמן גם יש בו סיוע עצום וכביר לכל תלמיד חכם שכבר מילא כרסו, ובפרט לכל דיין - יהא ותיק ומנוסה כאשר יהיה - הרי ברור שספר זה הוא בבחינת יום חג - ואין בזה שום מליצה או קלישאה חלילה - לעולם התורה כולו.

הספר העולה על השולחן בהזדמנות חגיגת זו הוא ספר: פסקי דין מבית דין ירושלים לדיני ממונות וביורור יוחסין כרך י"א תשס"ט, מתוך סדרה אשר מזמן כבר קבעה לה "חוקה" בכותל המזרח של ספרי ענף חושן משפט - ספרים הפותחים את שערי בית הדין בפני כל דכפין ופורסים את המתרחש ביו כתליו לפני כל המבקש דעת - קטון כגדול, ואם ב"חוקה" עסקינו, הרי מיותר להכביר דברים על החוקה שיש לבית דין כה חשוב, ולדיינים הגאונים המכהנים בו - בראשות הגרא"ד לוי שליט"א - להוציא מתחת ידיהם פסקי דין בהירים ומבוררים, זכים ומנופים - ממש כסולת זו - אשר היא מצד אחד כה חיונית, ומאידך כה ערבה לחיך - ומשתנה לכמה וכמה גוונים וטעמים - כפי רצון הטועם.

וממש כטעימה בעלמא נציג כאן לפני הקורא כמה גרגירים מתוך שבע מאות העמודים - המלאים מזן אל זן:

בעמ' נ"ג נושא הדיון הוא - האם יש לאשר לתובע פניה למוסד הבוררות הפנימי של הרשות לניירות ערך בארה"ב, וזאת ע"פ ההסכם החוקי שיש לכל אחד מהמשקיעים, ולפיו יש למוסד זה סמכות לדון בסכסוכים שבין המשקיעים לחברות (באותו מקרה פסקו ביה"ד שאסור לדון לפניהם).

בעמ' ק"ח עוסק הספר במסחר המתנהל בבורסות וסביבותיהם על עיסקאות עתידות,

ויש שכתבו כמה טעמים למה לא תקנו מלוה מלכה במוצ"ו ט; א. ע"פ המבואר בתוס' ביצה ל"ג שביו"ט אין נשמה יתרה, ומלוה מלכה נתקנה ללוות את הנשמה היתרה (אך באמת נחלקו הראשונים פסחים ק"ב אם יש נשמה יתרה ביו"ט). ב. במוצ"ש מיד הוא יום חול ומשא"כ במוצ"ו ט או שהוא חול המועד או שהוא אסרו חג (ויש בו עדיין הארה מהיו"ט כמבואר בספרים). ג. רק שבת נקראת מלכתא ולא יו"ט.

ורק מ"מ י"ל שיש חובה של סעודה במוצ"ו ט משום "כבוד יו"ט" כמו במוצ"ש שיש חיוב משום "כבוד שבת" כמבואר ברמב"ם פ"ל מהל' שבת. (ואמנם לענין הא ד"חמין במוצאי שבת מלוגמא" לכאורה במוצאי יו"ט לא שייך זה, כי רק בשבת אסור לחמם, וביו"ט מותר).

(ע"פ "בשבילי המנהג" להג"ר אליקים דבורקס שליט"א)

יהודי לונדון חיו אז תחת רושם אימי הפצצות. אלפי פליטים התגללו באין קורת גג לראשם ורעבו לחם. גם רבי משה לייבובני משפחתו הגיעו מפרנקפורט בעירום ובחוסר כל.

אולם, הוא לא התחשב בתנאים הקשים מאומה. ישיבה קום תקום! תוך נכונות להקרבה אישית, ולחיות חיי צער, הסעיר את הציבור בדרישתו להקים עולה של תורה ותבע מהתלמידים מידה רבה של מסירות נפש, עד שבהתלהבותו סחף את כולם, עד שנדלק בתלמידים החשק לתורה, באשר מצאו בלימוד את הנחמה היחידה בחיים, בבחינת "לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני". במיוחד הפעימה את רוחם ההרגשה, כי לעת כזאת שננעלו שערי הישיבות הגדולות דליטא, חובה קדושה מוטלת עליהם לקומם ישיבה ליטאית חדשה בלונדון.

בימים הראשונים היה הוא עצמו משמיע את השיעורים. עוד לא הספיק רבי משה לייב להושיב בישיבה רמי"ם, מגידי שיעור מתאימים לכל קבוצה בנפרד, שהתחנכו בדרך הלימוד הליטאית, ואולם חלק מהתלמידים המבוגרים, שלמדו בעבר בישיבות הגדולות, במיוחד בקמניץ, לימדו לצעירים מהם פרק בהבנה - ועליהם ניצח בנו של רבי משה לייב, רבי גדליה, שהוא עצמו גדול בתורה. בשנת ת"ש, אחרי שהשיא רבי משה לייב אחת מבנותיו לרבי אליעזר לופיאן (בנו של הגה"צ רבי אליהו לופיאן בעל "לב אליהו") ומינהו ר"מ בישיבה, כבר מצא חתנו לפניו שורות של בעלי תריסין להשתעשע עמהם בפלפולא דאורייתא.

אגב: מעשה זה להסתייע בתלמידים המבוגרים שיהיו מרגילין את הצעירים מהם בדרכי ההבנה, נהפך אצלו ברבות הימים לשיטה מחושבת מלכתחילה, והוא קרא לה בשם מיוחד "עבודת הקדש": הוא חילק את ציבור בני הישיבה לשתי

החולקים אין הוכחה משם. ובס' מקור חיים כתב: מה שביקש בתויו"ט להוכיח דאין סעודה ג' ביו"ט ליתא עכ"ל, אך לא ביאר טעם דבריו.

ולענין סעודת מלוה מלכה ראה בספר מועדים וזמנים להג"ר משה שטרנבוך שליט"א (חלק ז' סי' קנ"ג) שהביא שמרן החזו"א זצ"ל דקדק לאכול סעודה שלישית ביו"ט וגם לאכול סעודת מלוה מלכה במוצאי יו"ט כמו במוצ"ש, וכן הביא הגרמ"מ שולזינגר שליט"א.

רבי משה לייב שניידר זצ"ל

הגאון רבי משה לייב שניידר זצ"ל נולד בשנת תרמ"ה בעיירה בפלך וילנה שבליטא. בצעירותו למד אצל הגאון רבי שלמה כהן זצ"ל בעל "חשק שלמה", וכן יצק מים על ידיו של מרן החפץ חיים זצ"ל. בשנת תרס"ה נמלט בשל חשש שיעויים לצבא הרוסי והגיע לממל שבגרמניה. לאחר נישואיו הקים ישיבה בעיר ובתקופת מלחמת העולם הראשונה עבר לפרנקפורט דמיין, גם שם פתח ישיבה תוך זמן קצר.

בשנת תרצ"ט נמלט לאנגליה ושם הקים את ישיבת "תורת אמת" בלונדון, שהוללה מהפכה רוחנית במקום ובראשה עמד 15 שנה. נפטר ביום כ"ה כסליו תשט"ו.

* * *

מלאכה קשה עמדה בפני הגאון רבי משה לייב שניידר זצ"ל, בבואו להקים ישיבה באנגליה.

האווירה הישיבתית וההתמסרות לחיי תורה לא היו נפוצות במדינה זו. העיתוי שבו בחר להקים את הישיבה היה קשה במיוחד. היו אלה ימי המלחמה - מספר כותב קורותיו, הרב אהרן סורסקי - ורוב

גויים - בכפרים. שלח איפוא רבי משה את בכירי תלמידיו לסובב בכפרים ובעיירות, בשווקים וברחובות כדי למצוא את הנשמות האוהבות ולהביאם אל הישיבה. במקרים רבים הובאו הילדים ב"גניבה".

הוא הרגיש את עצמו אחראי אישית לכל ינוקא מישראל, שהרי כולם ערבים זה לזה, והמריץ את תלמידיו לכל פעולה אפשרית כדי להציל נפשות מדהי. מרגלא בפומיה לספר על אותו גדול שאמר לאשתו, כאשר החמיץ בנה ונעשה מהנדס בפטרבורג, כי עליה ללמוד את השפה הרוסית ולהתלבש בגדי גויה ולנסוע לפטרבורג על מנת להשכיר עצמה כמשרתת אצל בנה - אולי בדרך זו יזדמן לה לבשל עבורו מאכלים כשרים ותצילנו מאיסור נבלות וטריפות!

באותו זמן יסד מעון לנערות פליטות שנמלטו מגרמניה והיו זקוקות לאווירה יהודית חמה. הוא נעשה להן אב ופטרונו, קירבן מעומק לבבו, והשמיע לפניהם לעתים מזומנות שיחות חיוק ביהדות ליראת שמים. כמו כן דאג לספק את כל מחסורם, עד שזכה ברבות הימים להשיא אותן לתלמידי חכמים אשר יחדיו הקימו בתים כשרים ברוח ישראל סבא.

המלחמה האיומה באה אל קצה, והיה מקום להניח כי רבי משה ינוח מעט מעמלו וממאמציו הגדולים בתחום הצלת הנפשות. המצוי - ולא מעט - אצל קורותיהם של אנשים כבירי מעש מסוגו יודע כי כמעט תמיד ההיפך הוא הנכון: בשנת תש"ו התמסר להצלת שרידים בני נוער שהובאו ממחנות העקורים בברגן בלזן. למרות המצב הכספי הדחוק, יום רבי משה במרץ בלתי נדלה הקמת בית ספר חרדי עם פנימייה, וחלק מהלומדים שם המשיכו אחר כך ב"תורת אמת". בשנה שלאחריה, תש"ז, שלח את חתנו ר' זיידל סמאצקי להונגריה להציל עשרות צעירים יתומי המלחמה. גם הם נקלטו בישיבה בלונדון, עשו חיל וגדלו להיות תלמידי חכמים מובהקים.

בשנת תש"א נתן דעתו לקלוט בישיבה צעירים ילידי צפון אפריקה, אשר רבתה העזובה בחינוכם. למטרה זו נסע חתנו למרוקו ואסף אליו נערים בעלי כשרון מבתי אב שונים. למרות הקשיים גדלו תלמידים אלו ברוחם במידה מפתיעה, רכשו ידיעות והבנה בש"ס ופוסקים, התחנכו לאורח חיים ישיבתי, ורבים מתוכם המשיכו לאחר מכן ללמוד שנים רבות בישיבות ובכוללים בארץ ישראל, מהם שהתפרסמו לתהילה כאישים דגולים אשר בהם ישראל יתפאר - הכל מכח אור תורת החסד הזרוע בלבם - אורו של רבי משה לייב זצ"ל.

חטיבות, מלמדים ומתלמדים, והטיל חובה על כל תלמיד מבוגר בישיבה להקדיש ("להפקיר" כלשונו) מזמנו מספר שעות בכל שבוע ללימוד עם צעירים, אם ביחידות ואם בקבוצות.

במרוצת השנים גבהה מאד רמת הלימודים בישיבה ויצאו לה מוניטין כשישיבה ליטאית טיפוסית, וגדולי הגאונים כמו רבי אהרון קוטלר ורבי יוסף שלמה כהנמן, כשנודמנו ללונדון, השמיעו בה שיעוריהם; ומקרב הניכיה - מתוכם רבים מילידי אנגליה גופה - יצאו תלמידי חכמים בעלי שיעור קומה שתופסים מקום בכותל המזרח של עולם הישיבות.

בענין החזקת הישיבה נהג בגישה מקורית. הוא סירב להקים "ועד עסקנים" שידאג לגיוס כספים. במכתב מאותם ימים הוא כותב, שבאנגליה נחשב עד אז כמשימה בלתי אפשרית החזקת ישיבה ללא ועד עסקנים, "אבל ה' הטוב הוון ומפרנס לכל העולם מיזין גם לנו מידו הרחבה, ובנסים ונסים נסים, וב"ה שאין שום איש יכול לאמר לנו דעה, וזה כל האושר של הישיבה". הוא חיש מפני התערבות לא רצויה בסדרים הפנימיים של הישיבה ובעיצוב האווירה שלה. עשה, איפוא, לילות וימים בטרחתו לקבץ תרומות מיחידים ולמצוא מקורות לכלכל צרכי התלמידים.

המשימה לא היתה קלה - סיפר הרב סורסקי. לא פעם סבל בזיונות אישיים. אנשים פעוטי השגה לא העריכו כראוי את מסירות נפשו למען התורה, ויבוזו לו, אולם רבי משה לייב נשאר בשלו. העיקר בעיניו הוא זיכוי הרבים, זיכוי הזולת. ומעשה שנכנס יום אחד אל אדם מתומכי הישיבה והלה, אדם פשוט, הודיע לו ברוגזה שמכאן ואילך אינו נותן עוד לישיבה אפילו פרוטה אחת. השיבו רבי משה לייב כמפציר: "במטו מינך, לכל הפחות אל תתחרט בלבך על התרומות שבעבר..."

בעוד ידו נטויה לקיים את הישיבה בכל כוחו, היתה ידו השנייה של רבי משה עסוקה בהצלה רוחנית של צעירי הצאן, באותם ימי האמים של המלחמה כאשר נשארו כה רבים בלי דואג. הממשלה הבריטית ייסדה עבור הילדים את ה"מפעל לפינוי" שהעביר אותם לרוב אל משפחות אומנות - של

ואחר ניתוח מעמיק הוא מגדיר מסחר זה כהימור והתערבות כפשוטם, ואת העוסקים במסחר כזה (כמובן לא בכל מקרה - ראה בפנים) כמשחק בקוביא, הפסול לעדות, שכן אין לפעולות האמורות תוקף - לא מצד "סיטומתא" ולא משום בחינה אחרת.

בעמ' רל"ב מצאנו תביעה של התנועה להגינות שלמונית כנגד גורמים ברבנות הראשית על כך שאינם מסמנים מוצרים המכילים אבקת חלב עכו"ם - נושא המסתעף לדיונים בחלק יורה דעה, ולדיון בשאלה העקרונית - האם הרבנות הראשית כגוף ממלכתי יכולה לחמוק מדין תורה בתואנה של הוראת היועץ המשפטי לממשלה.

בחלק בירור יוחסין נתברר באריכות ענין פונדקאית בהלכה. מטבע הדברים קשה להכנס כאן לפרטי הדיון המרתק הנפרס בספר, רק נציין המסקנה כי "בפונדקאות קיימות בעיות הלכתיות ומוסריות ולפיכך אין להשתמש בפונדקאית בשום אופן".

קצרה היריעה כאן, ואם באנו לתת לפני הקורא אפילו "דוגמית" משלל התשובות המעשיות והשכיחות אשר בספר זה - נמצאנו צריכים לקונטרס מיוחד, ואף על פי כן נציין עוד לתשובות על: האם מזדקקין לדון אינשי דלא מעלי (עמ' כ"ח); בורר שנמצא בעל דבר (עמ' ל"א); כמה נידונים בערב (עמ' ע"ב ואילך); זכויות עובד לאברך כולל (עמ' ר"ל); שכירות נהג הסעות שהתבטלה (עמ' רי"א); נזק דבר השוה רק לבעליו (עמ' תק"א); פרסומת ע"י תמונת אדם שלא הרשה (עמ' תק"ד); מעמדו של רב ושכרו (עמ' תקט"ז).

וכל אלה הם כאמור רק בבחינת "טעמו וראו" - עד כי כל שוחר הלכה, מורה הוראה, ובפרט יושב על מדין ישמח לפאר אוצר ספרייתו בחלק זה - ובעשרת החלקים אשר קדמו לו, מתוך ברכה חמה כי יוסיפו הגרא"ד לויין ושאר הדיינים הגאונים שליט"א להעשיר את עולם התורה בהמשך פרסום פסקי ביה"ד - "תמידים כסדרן".

קשר - במה הלכתית לרבני אירופה

יו"ל ע"י מרכז רבני אירופה - אגף הוצאה לאור
מנכ"ל: הרב מנחם מרגולין
סמנכ"ל: הרב אריה גולדברג
מנהל האגף: הרב אשר גולד
עורך: הרב אהרן פרדמן
חברי המערכת:
 הרב ש. סלביצקי-בלגיה, הרב ל.י. רסקין-אנגליה,
 הרב ל.י. כהן-צרפת, הרב פ. פאדווע-הולנד